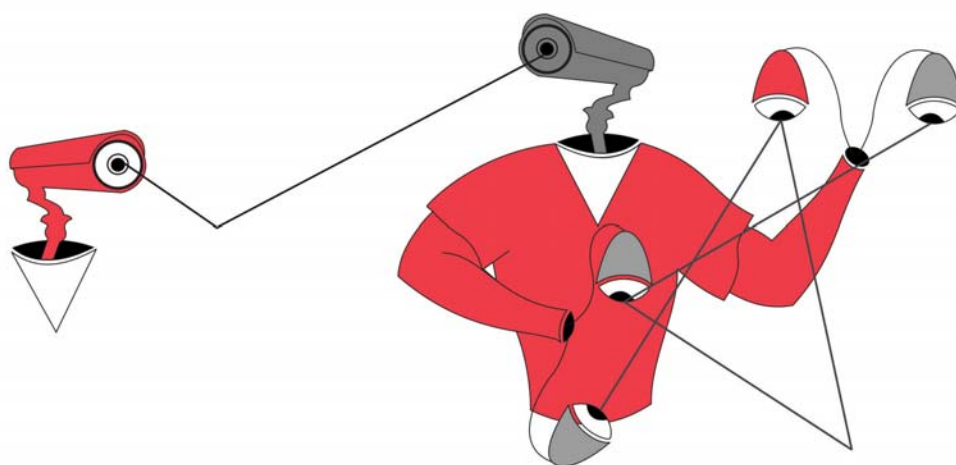

اصول نظارت بر حسابرسان

پایه کمیته فنی سازمان بین‌المللی کمیسیونهای اوراق بهادار

ترجمه: امیرهادی معنوی مقدم

مقدمه^۱

اعتماد سرمایه‌گذاران، پایه و اساس فعالیت موفقیت‌آمیز بازارهای مالی دنیاست. این اعتماد زمانی شکل می‌گیرد که سرمایه‌گذاران به هنگام تصمیم‌گیری در مورد تخصیص سرمایه، اطلاعات مالی معتبر و درخور اتکایی در اختیار داشته باشند. هدفهای مقررات حاکم بر اوراق بهادار عبارتند از: حفاظت از سرمایه‌گذاران، حصول اطمینان از این‌که بازارها منصفانه، کارا و شفافند، و کاهش ریسک نظام‌مند. برای تحقق این هدفها، در زمینه ارائه گزارش به سرمایه‌گذاران، افشای اطلاعات مالی و دیگر اطلاعاتی که برای تصمیم‌گیری سرمایه‌گذاران دارای اهمیت است، باید کامل، به‌موقع و دقیق باشد. افشای کامل و منصفانه برای حفاظت از سرمایه‌گذاران ضروری بوده، اعتماد سرمایه‌گذاران را بالا می‌برد و نقدینگی و کارایی بازار را ارتقا می‌دهد.

حسابرسان مستقل با گواهی‌دهی در این باره که آیا صورتهای مالی تهیه‌شده از سوی مدیریت، وضعیت مالی و عملکرد مالی گذشته واحد اقتصادی عام را در تطابق با استانداردهای پذیرفته‌شده حسابداری به‌شکل منصفانه نشان می‌دهند یا نه، در افزایش قابلیت اتکای اطلاعات مالی نقش مهمی ایفا می‌کنند.

نظارت مؤثر بر حرفه حسابداری و حسابرسیهای مستقل برای قابلیت اتکا و درستی فرایند گزارشگری مالی، دارای اهمیت است. کمیته فنی سازمان بین‌المللی کمیسیونهای اوراق بهادار (IOSCO Technical Committee) فهرستی از اصول عمومی برای نظارت بر مؤسسه‌های حسابرسی و حسابرسی تدوین کرده است که صورتهای مالی شرکتهایی را حسابرسی می‌کنند که اوراق

ممکن است به وسیله هیئتهای نظارت و کمیته‌های حسابرسی انجام شود که در مسائل مربوط به هر شرکت، نماینده سرمایه‌گذاران به حساب می‌آیند.

حسابرسان در یک حوزه گزارشگری، باید تابع نظارت نهادی باشند که به نفع عموم عمل می‌کند و به گونه‌ای که برای همه مشهود است. گرچه ماهیت نهاد ناظر بر حسابرسان و فرایند انجام فعالیتهای این نهاد در حوزه‌های گزارشگری مختلف با هم فرق دارد، ولی سازمان بین‌المللی کمیسیونهای اوراق بهادار معتقد است که نظارت اثربخش به‌طور کلی شامل موارد زیر است:

۱- وجود سازوکاری که براساس آن حسابرسان ملزم باشند پیش از گرفتن مجوز برای انجام حسابرسی، صلاحیت و شایستگیهای مناسب را داشته باشند و پس از آن نیز صلاحیت حرفه‌ای‌شان را حفظ کنند. همچنین، سازوکاری باید وجود داشته باشد تا در صورتی که شایستگی و صلاحیت حسابرس یابرجا نبود، مجوز حسابرسی شرکتهای سهامی عام از آن حسابرس سلب شود.

سازمان بین‌المللی کمیسیونهای اوراق بهادار معتقد است که تعیین الزامهای صلاحیتی و الزامی کردن حفظ صلاحیت حرفه‌ای، می‌تواند به بهبود کیفیت حسابرسی کمک کند. افزون بر این، این خطر که در صورت احراز نشدن صلاحیتهای لازم یا ناتوانی در حفظ آنها، مجوز حسابرسی سلب می‌شود، باید انگیزه‌ای برای پیروی از استانداردهای حسابرسی و پایبندی به آنها فراهم آورد.

۲- سازوکاری باید باشد که براساس آن حسابرسان در ظاهر و باطن، مستقل از شرکتی باشند که وظیفه حسابرسی‌اش را بر عهده دارند. استانداردهای مؤثر، ارزیابیهای منظم و نظارت قانونی به‌طور کلی احتمال حفظ استقلال را افزایش می‌دهند.

۳- سازوکاری باید باشد که براساس آن نهادی که در حوزه منافع عمومی عمل می‌کند، بر کیفیت و اجرای حسابرسی، استقلال و استانداردهای اخلاقی مورد استفاده در آن حوزه گزارشگری و نیز محیط کنترل کیفی حسابرسی، نظارت کند.

۴- سازوکاری باید وجود داشته باشد که براساس آن، حسابرسان تابع مقررات انضباطی یک نهاد نظارتی باشند که مستقل از حرفه حسابرسی است؛ یا اگر نهادی حرفه‌ای به‌عنوان نهاد

بهادارشان در بازارهای سرمایه به‌شکل سهامی عام مبادله می‌شود.^۲

در حال حاضر، در بین اعضای کمیته فنی سازمان بین‌المللی کمیسیونهای اوراق بهادار، نظامهای مختلفی برای نظارت بر حسابرسان وجود دارد. در بسیاری از موارد، نظامهای فعلی در نتیجه کاستیهای گزارشگری مالی، نقاط ضعف کشف‌شده در ساختارهای **خودانتظامی**^۳، تغییر در انتظارات عمومی، الزامهای جدید قانونی و یا به دلایل دیگر، مورد بازنگری قرار گرفته‌اند. بنا به گزارش یکی از **حوزه‌های گزارشگری**^۴، **بررسی همپیشگان**^۵ براساس مقررات خودانتظامی موفقیت‌آمیز نبوده و این که مقررات قانونی جدید به سمت ایجاد نهاد مستقل نظارت بر حسابرس، مستقل از حرفه حسابداری، حرکت کرده است تا قدرت بیشتری برای قانونگذاری، بازرسی و اختیار انضباطی داشته باشد. برخی از حوزه‌های گزارشگری دیگر نیز اعلام کرده‌اند که فرایندها و ساختارهای نظارت بر حسابرسان تغییر خواهند کرد. به اعتقاد کمیته فنی، در مورد مزایای طراحی نظامی برای نظارت بر حسابرسان که فقط بر مبنای خودانتظامی نباشد، اتفاق نظر روبه‌رشدی در سطح بین‌المللی وجود دارد.

هدف از اصول تعیین‌شده در این بیانیه، کمک به مسئولان ناظر بر بازار اوراق بهادار و دیگر مقامهای مسئولی است که وظیفه نظارت بر حسابرسان و تدوین و تقویت ساختارهای مقرراتی برای نظارت بر حسابرسان در گروه وسیعی از محیطهای حقوقی، تجاری و حرفه‌ای مختلف موجود در حوزه‌های گزارشگری اعضای سازمان بین‌المللی کمیسیونهای اوراق بهادار را بر عهده دارند. کمیته فنی، اعضای سازمان بین‌المللی کمیسیونهای اوراق بهادار را ترغیب می‌کند تا به اجرای این اصول در حوزه‌های گزارشگری خود، اهتمام بورزند.

اصول نظارت بر حسابرسان

نظارت بر حسابرسان به روشهای مختلفی امکان‌پذیر است که دربرگیرنده نظارت در درون مؤسسه‌های حسابرسی، به‌وسیله سازمانهای حرفه‌ای و مراجع نظارتی بخش خصوصی یا عمومی و از طریق نظارت دولتی است. افزون بر این، نظارت

نظارتی فعالیت می‌کند، نهاد مستقلی بر آن نظارت داشته باشد. چنین نهاد نظارتی باید در راستای منافع عمومی عمل کند، شرایط مناسبی برای پذیرش اعضا و منشوری رسا برای مسئولیتها و اختیاراتش داشته باشد. همچنین، این نهاد باید بودجه کافی برای انجام مسئولیتهايش داشته باشد که تحت کنترل حرفه حسابرسی نباشد.

نهاد ناظر بر حسابرسان باید فرایندی تعیین کند که براساس آن، رویه‌ها و روشهای حسابرسی را که مؤسسه‌های حسابرسی بر مبنای آنها صورتهای مالی شرکتهای سهامی عام را حسابرسی می‌کنند، به‌طور منظم رسیدگی کند. این فرایند نظارت ممکن است در هماهنگی با سازوکارهای مشابه کنترل کیفی موجود در حرفه حسابرسی اجرا شود؛ به‌شرط این‌که نهاد نظارتی کنترل مسائل کلیدی را در دست داشته باشد؛ از جمله، دامنه رسیدگیها، دسترسی به کاربرگهای حسابرسی و دیگر اطلاعات مورد نیاز برای رسیدگی، امکان نگهداری آنها و پیگیری نتیجه رسیدگیها. رسیدگیها باید به‌صورت دوره‌ای انجام و به‌گونه‌ای طراحی شوند که نشان دهند رویه‌ها و خط‌مشی‌های کنترل کیفی مؤسسه‌های حسابرسی برای پرداختن به تمام جنبه‌های مهم حسابرسی تا چه اندازه کفایت می‌کنند و این مؤسسه‌ها چقدر به این رویه‌ها و خط‌مشی‌ها پایبندند. موارد زیر باید مدنظر قرار گیرند:

الف- استقلال، درستی و اخلاق حسابرسان،

ب- بی‌طرفی حسابرسان،

ج- گزینش و آموزش کارکنان و نظارت بر کارکنان،

د- قبول صاحبکار حسابرسی، تداوم و قطع همکاری با آنها،

ه- روش شناختی حسابرسی،

و- عملکرد حسابرسی؛ یعنی رعایت استانداردهای پذیرفته‌شده حسابرسی،

ز- مشاوره در زمینه مسائل حساس، دشوار یا مورد اختلاف و

حل اختلاف‌نظرها در جریان حسابرسی،

ح- رسیدگی به حسابرسیها به‌وسیله همپیشگان،

ط- ارتباط با مدیریت، هیئت‌های نظارتی و کمیته‌های حسابرسی صاحبکاران حسابرسی،

ی- ارتباط با مراجع مسئول نظارت بر فرایند گزارشگری مالی؛ به‌طور مثال، در زمینه‌هایی مانند پرسشهای نظارتی،

تغییر حسابرسان، یا دیگر مسائل مورد نیاز، و ک- تدابیری برای آموزش حرفه‌ای مستمر.

نهاد ناظر بر حسابرسان باید دیگر مسائل را مورد توجه قرار دهد: مانند صلاحیت حرفه‌ای، چرخش کارکنان حسابرسی، استخدام کارکنان حسابرسی از سوی صاحبکاران، مشاوره و دیگر خدمات غیرحسابرسی و سایر مسائل مقتضی.

۵- نهاد ناظر بر حسابرسان باید اختیار داشته باشد تا برای مشکلات شناسایی‌شده، چاره‌اندیشی کند و برای وضع مجازات در مورد حسابرسان و مؤسسه‌های حسابرسی، در صورت لزوم، اقدامهای انضباطی در نظر گیرد و یا به‌کار بندد. ۶- در خصوص شرکتهایی که به‌صورت میان‌مرزی^۶ فعالیت می‌کنند یا در فهرست بورسها قرار دارند، به اعضای سازمان بین‌المللی کمیسیونهای اوراق بهادار توصیه می‌شود تا به‌صورت مستقیم یا از طریق هماهنگی با نهاد ناظر بر حسابرسان در حوزه گزارشگری‌شان، در تلاش برای واری یا بررسی مواردی که احتمال می‌رود حسابرسی به‌شکل نامناسب انجام شده باشد، و در هر مورد دیگری در ارتباط با نظارت بر حسابرسی، تا سرحد مجاز با یکدیگر کمال همکاری را داشته باشند. همچنین به اعضا توصیه می‌شود در پی راه‌هایی باشند که همکاری میان حوزه‌های گزارشگری را افزایش دهند.

پانوشته‌ها:

۱- این گزارش از سوی کمیته رؤسا در جلسه مورخ ۱۶ اکتبر ۲۰۰۳ تأیید شد.

۲- در ادامه متن، به اختصار از کلمه «حسابرس» برای اشاره به این دسته از حسابرسان استفاده خواهد شد.

3- Self-regulation

4- Jurisdiction

5- Firm-on-Firm Peer Review

۶- در آمریکا، حوزه‌های گزارشگری مختلفی وجود دارد و منظور از شرکتهای میان‌مرزی، شرکتهایی است که در بیش از یک حوزه گزارشگری فعالیت می‌کنند.

منبع:

International Organization of Securities Commissions (IOSCO), A Statement of the Technical Committee of the International Organization of Securities Commissions, October 2002